

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Polemica

Burghaber, Adam

Fribvrgi Helvetiorvm, 1678

V. De Sensu sacræ Scripturæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72462](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72462)

Apocalypsin, ubi ait: *hunc librum nec Apostolicum, nec propheticum esse, sed similem 4to libro Esdrae &c. cui suus se Spiritus accomodare non possit*, quam tamen Apocalypsin hodie tam Lutherani quam Calviniani in Canonem recipiunt, & inde Romanum Pontificem esse antichristum contendunt.

L. *Error secundus est itidem Modernorum hæreticorum, præsertim Calvini in antidoto Concilij Trident. & Kemnitij in examine ejusdem Concilij Sess. 4. solam Hebraicam editionem, in Veteri Testamento: in Novo solam Græcam pro canonica habendam esse, prout scilicet libri ab ipsis Authoribus primum conscripti fuerunt. Fundant se in autoritate SS. PP. Hieron. & Augusti. Prior horum in cap. 6. Isaïæ scribit: Si quis dicat, corruptos esse codices hebraeos, cachinnum tenere non poterit. Posterior verò lib. 15. de Civit. Dei cap. 13. ait: nullus prudens dicere debet corruptos esse codices hebraeos. Et Epist. ad S. Hieron. prout referur in Jure Canon. Cap. 6. Dist. 9. ait: ut veterum librorum fides de hebraicis voluminibus examinanda est, ita novorum veritas græci sermonis normam desiderat.* Verùm sic hæretici in suis Ecclesijs nunquam legunt authenticum DEI Verbum; multis etiam argumentis suis contra Catholicos adimunt vim.

LI. Respon. Testimonia istorum PP. non servire præsentì tempori, cum mutatio utique intra mille ducentos annos, quibus Hieronymus & Augustinus nos antecesserunt, potuerit magnam textus hebraici accidere, præsertim nondum inventâ arte typographicâ, quam Argentina Anno 1440. excogitavit Joannes Guttenbergius; juxta alios Moguntia Anno 1452. Joannes Faustius; & sic per innumeras scriptorum manus transire debuit magnâ facilitate errorum. Addo, quando dicitur textum Græcum & Hebraicum esse normam Latini, potius de sensu, quam de vocabulis intelligendum; fatemur enim collationem textus latini cum Græco & Hebraico non solum utilem, sed prope necessarium esse ad veri sensus indagacionem; etenim textus Latinus, quantum fieri potest, cum Græco & Hebraico conciliandus est, ac cæteris paribus ille sensus præferendus, qui ad fontem Hebraicum & Græcum magis accedit, ut passim faciunt Catholici Interpretes in suis commentarijs, quantumvis enim alicubi corruptus sit textus Hebraicus vel Græcus, nequaquam tamen temere dicendum, hic & illic corruptum esse, nisi necessitas urgeat; at verò nulla urget necessitas, quando conciliari cum Latino potest. Videantur DD. à Walenburgh supra citati maximè à fol. 716.

LII. Urget Petrus Soave Polanus existimans Editionem Vulgatam non esse Verbum DEI; probat id autoritate Cajetani qui in commentarijs in Scripturam hoc effatum habet: *Intelligere textum Latinum non est intelligere Verbum DEI, quod errare non potest*: At verò vox Interpretis est erroris obnoxia. Respon. negando Edicionem vulgatam non esse Verbum Dei. Nam, cum Deus voluerit, ut scriptura esset veritatis norma infallibilis non paucis duntaxat, sed universæ Ecclesiæ, non potuit restringi Scriptura Authentica ad duas linguas, quarum intelligentia in gradu excellenti (id est, qui fit sciat ad bene judicandum) fuit jam à conversione mundi usque huc in paucissimis. Quare oportuit, scripturam in una lingua pluribus nota verti & tradi, atque interpretationem ita à Deo dirigi, ut in nullo puncto sub-

stantiali fidem ac mores concernente erraret; qualem versionem D. Hieronymo vel Auctore, vel ut alij malunt, Emendatore Romana Ecclesia agnoscit vulgatam; & illam, quâ talem, per Concilium Trid. omnibus ita proponit tenendam, ut nulli fas sit, dubitare, quin intelligere illius textum latinum sit intelligere Verbum DEI.

LIII. Unde argumentum Adversariorum validissimè retorqueo: Quicumque non fundat fidem suam in versione aliqua approbata per instinctum Spiritus Sancti, non fundat eam in versione sufficienti ad articulum fidei. Sed Sectarij omnes Lutherani Calvinistæ &c. non fundant fidem suam in versione aliqua approbata per instinctum Spiritus Sancti. Ergo non fundant fidem suam in versione sufficienti ad articulum fidei. Maj. & Min. est Adversariorum; quemadmodum enim isti nihil ad fidem volunt, nisi Verbum DEI infallibile, ita se fatentur in versione sua fallibiles, hocipso quod se corrigi, sibiq; ignosci velint, si in versione erraverint, Conclusio est legitima.

LIV. Cæterum Cajetanus, utq; in alijs suis Operibus sit admirandus, in Commentarijs tamen in Scripturam non est curandus, ubi à Doctore grammaticæ, quàm mysteriorum divinarum peritiorè seduci se permittit.

CONTROVERSIA V.

DE SENSU SACRÆ Scripturæ,

DUO hic controversantur. Primum, Quotuplex sit sensus Sac. Scripturæ? Alterum. An sensus Literalis sit clarus, & à quolibet facile intelligibilis? Utrumque unâ hâc controversiâ complectemur,

PARS PRIOR

DOCTRINA CATHOLICORUM.

I. **Doctrina Prima.** Sensus Scripturæ genericus est duplex Verus, & Accommodatius; Ille est, quem DEUS intendit; Ille verò, quem homines præter DEI mentem ad res aliquo modo similes accommodant. Sic quod de Noë dicitur Ecclesiastici cap. 44. v. 17. *inventus est justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* Ecclesia omnibus Confessoribus accommodat. Atque hoc sensu pulcherrimè ac convenientissimè usus est S. Bernardus, quantumvis firmum inde argumentum ad probandum duci non possit.

II. **Doctrina Secunda.** Verus & à DEO intentus sensus rursus est duplex. Literalis, & Mysticus. Sensus Literalis seu Historicus est ille, quem verba sive proprie sive metaphoricè accepta significant ex Spiritus S. loquentis intentione primò atque immediatè. Dixi metaphoricè; quia si metaphorâ aut alio tropo sensus aliquis exprimitur,

tur, non facit, quo minùs sensus ille sit litteralis. Exemplum hujus habetur Matth. 16. v. 11. ubi Christus ait: *Cavete à fermento pharisæorum.* Id quod idem est, remotâ metaphora, ac cavete à doctrina pharisæorum. Dixi ex Spiritus S. loquentis intentione; quia ex ea pender, ut verba vel propriè sumantur, vel metaphoricè; ut si quis dicat: leo rugiens circuit, ambiguum est, simpliciterne, & ut verba sonant, an verò tropicè intelligenda sint de leone animali, an de dæmone? Iste sensus litteralis in omni loco scripturæ reperitur, & interdum plures, ut cum S. Thom. 1. Parte Q. 1. A. 10. ad 1. & ad 3. communiter docent Theologi.

III. Ratio prioris est; quia nullus locus est Scripturæ, in quo non ipsa etiam verba aliquid immediatè significant; quandoquidem nec mediatè quidem aliquid significare possent, nisi mediante re illâ, quam immediatè significant. Accedit, quod sensus Spiritualis nitatur sensu litterali. Ratio posterioris est, tum sæcunditas S. Scripturæ, tum quod in signis ab hominibus institutis eadem res duo simul indicare potest; etenim sono campanæ v. g. datur signû ad evitandû incendium, & ad evitandum tumultum seu seditionem populi. Sic Joan. 11. v. 49. Caiphas sensu politico impio & falso dixit: *Expedi vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat,* qui tamen ab Evangelistâ dicitur prophetasse, quia illius voce Spiritus S. bonum sensum expressit. Pari ratione illud Psal. 2. v. 7. *Filius meus es tu.* & Isaïæ 53. v. 8. *Generationem ejus quis enarrabit,* rectè tam de generatione Christi æterna, quam temporali exponitur: ut & prior locus etiam de Christi Resurrectione à S. Paulo Actorum 13. v. 32.

IV. Sensus Mysticus est, qui non proximè per voces, sed mediatè & remotè mediantibus scilicet rebus per voces sensu litterali significatis à Spiritu S. indicatur v. g. in Deutr. cap. 52. v. 4. præcipitur: *non alligabis os bovi trituranti,* sensus litteralis est is, quem verba sonant: mysticus est, qui supposito sensu litterali ex eo & rebus per ipsum significatis ulterius à Spiritu S. intenditur, hoc est, ut explicat D. Paulus, ad Corinth. 9. Doctoribus & Concionatoribus honestum vitæ suppeditandum. Porro sensus iste mysticus est triplex Allegoricus, Tropologicus, & Anagogicus: sicuti enim tres sunt virtutes Theologicæ fides spes Charitas, ita tres sunt sensus mystici Allegoricus respondet fidei, Anagogicus spei, Tropologicus charitati. Nam Allegoricus dicitur, qui aliquid fidei mysterium declarat. Tropologicus seu Moralis, qui mores instruit. Anagogicus qui alterius vitæ statum respicit, quos omnes Lyranus his versibus complexus est.

*Littera gesta docet: quid credas Allegoria:
Moralis quid agas: quò tendas Anagogia.*

V. Quorum omnium exemplum nobis præbuit S. Paulus Apostolus ad Gal. 4. agens de duobus filiis Abraham Isaïc & Ismaële. Nam v. 22. dicit: *Abraham duos habuit filios unum de ancilla, alterum de libera,* qui est sensus litteralis & historicus. v. 24. subdit sensum allegoricum, *que sunt per allegoriam dicta; hæc enim sunt duo testamenta,* scilicet Vetus est Novum, prius servile, posterius liberum. v. 29. transit ad Tropologiam de sufferendis persecutionibus Judæorum; *quomodo is,*

qui secundum carnem natus fuerat (scilicet Ismaël naturali modo genitus) *persequetur eum, qui secundum Spiritum* (scilicet Isaicum miraculose genitum) *ita nunc,* id est, Judæi carnales persequuntur Christianos Spirituales. v. 26. insinuat etiam sensum Anagogicum, mentem ad Cælum elevando: *illa autem, que superum est Jerusalem, libera est, qua est mater nostra.* Dixi quod insinuet; quia propriè non est sensus Anagogicus, sed Allegoricus, cum per cælestem Jerusalem non intellexerit Ecclesiam in cælo triumphantem, sed in terra adhuc militantem, ut docent DD. & Interpretes. Proprium sensum Anagogicum dat David Psal. 94. v. 11. dicendo: *quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam;* juxta litteram intelligitur de terra promissionis in Palestinâs at anagogicè de vita æterna, ubi vera est requies, ad Hebræos 4. v. 3. Hinc clarè apparet, sensum Mysticum istis verbis juxta humanam institutionem & usum acceptis mediatè non significari, sed ipsis verbis significatis ex DEI ordinatione præfigurari; neque enim hæc vocabula Isaïc & Ismaël verbo tenus significabant duo testamenta.

VI. *Doctrina tertia.* Ad assequendum Sac. Script. sensum litteralem, sequentia juvant. Primum est. Ecclesiæ declaratio, quæ indubitanter amplectenda juxta Trid. Sess. 4. ubi ait, *Sacro-sancta Synodus ad coercenda perulantia ingenia decrevit, ut nemo sua prudentia inmixtus in rebus fidei & morum ad adificationem doctrinæ Christianæ pertinentium Sacram Scripturam ad suos sensus detorquens contra eum sensum, quem semper tenuit, & tenet S. Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum Sanctarum, aut etiam contra unanimum sensum Patrum ipsam Scripturam S. interpretari audeat.*

VII. *Secundum.* Interpretatio Patrum; qui, si omnes consentiant in alicujus loci explicatione vel formaliter idem dicendo, vel virtualiter saltem pluribus affirmantibus, & nemine contradicente, indubitatè inhaerendum eorum sententiæ, tanquam à Spiritu S. suggestæ juxta citatam definitionem Tridentinâ; si verò inter se discrepent, vel tantum pauculi affirmant, non alligamur ad eorum expositionem.

VIII. *Tertium.* Expositio Commentariorum, & si quidem hæc satisfaciunt, in illa, quiescendum: si verò non satisfaciat, ulterius investigandum, quisnam sensus lateat, quod illis tantum convenit, qui sufficienti doctrinâ Theologiæ & peritiâ linguarum instructi sunt.

IX. *Quartum.* Indagatio sensus sic instituenda. 1. Præmittenda oratio ad Deum, ut mentem illuminare dignetur. 2. Singula verba diligenter consideranda, & quantum fieri potest, propriè intelligenda. 3. Textus Græcus & Hebraicus inspiciendus. 4. Scopus Auctoris, & antecedentia ac consequentia perpendenda. 5. Alia loca eadem de re agentia conferenda. Quod si hoc modo novus sensus eruatur, non statim is pro ipsa veritate asserendus, sed Ecclesiæ judicio humiliter subijciendus, ut hodie plerisque Auctores in suis commentarijs facere videmus.

X. Adverterunt viri docti juxta quatuor allos Sac. Scripturæ sensus 4. esse Doctores Ecclesiæ, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, & Gregorium, & singulos singulis excelluisse, Hieronymum in Litterali, Ambrosium in Allegorico

gorico, Augustinum in Anagogica, Gregorium in Morali.

XI. *Doctrina quarta.* Non tantum sensus Literalis, sed etiam Spirituales & Mysticus præbet argumentum efficax. Ita cum S. Thoma art. 10. cit. communiter Catholici DD. Ratio prioris est, quia iste sensus à Spiritu Sancto per verba intenditur, ideoque falsum ei subesse non potest. Ergo non potest non præbere argumentum si missimum; quod tamen intelligit, si Sacer Auctor aliquid ex mente sua asserat; etenim si quid referat pronuntiarum solum ab alijs v. g. illud à Judæis dictum contra Christum: *reus est mortis, item: nome benedictimus, quia samaritanus es tu, & demonium habes &c.* & similia, dum referat solum Scriptor, non verò ex mente sua asserit, utique vera & infallibilia non sunt, quantumvis infallibiliter verum sit, quod Scriptor sacer affirmet, hæc ita dicta vel gesta fuisse &c.

XII. Ratio posterioris est, quia etiam hic sensus est à Spiritu S. intentus. Ergo ex se infallibilis est, adeoque etiam ad argumentandum efficax, si de eo constet. Exempla passim habemus in Scriptura; illud enim de Agno paschali dictum Exod. 12. v. 47. *Os illius non confringetis seu as non comminetis ex eo*, mysticè per allegoriam ad Christum applicatur Joan. 19. v. 36. & illud Deut. 15. v. 4. citato *non alligabis os bovi trituranti* ad operarios evangelicos, ad Corinth. 9. v. 9, ex quibus proinde locis efficax etiam argumentum ad fidei dogmata probanda efficere possumus. Constat autem, sensum mysticum esse verum, & à Spiritu S. intentum vel ex Scriptura Sacra, ut de illo bove triturante de suppeditando Concionatoribus necessaria constat ex S. Paulo citato, vel ex Concilij vel ex consensu PP. & Ecclesiæ Doctoribus.

XIII. Comparando inter se istos sensus, Sensus Mysticus dignior est, si cum ejusdem loci sensu literalis conferatur; figuræ enim præstat figuratum; quod intellige de eo mystico sensu, quem Spiritus S. intendit. At si verò non de subordinatis sensibus per modum figuræ & figurati loquamur, sed absolute, tunc sensus literalis æque præstans esse potest, ac mysticus, cum de rebus præstantissimis esse queat, ut de Trinitate, Christi Passione, Resurrectione &c. imò absolute omnibus pensatis sensus literalis est mystico præferendus; tum quia de rebus æque præstantibus esse potest, tum quia in omnibus Scripturæ locis reperitur, tum demum quia certior & ad probandum utilior; supposito quod non constet, sensum mysticum esse verum & à Spiritu Sancto intentum; etenim si hoc constet, æque firmum argumentum ex sensu mystico peti potest ac ex literali.

Hactenus de varietate Sensuum Scripturæ, quibus solum breviter addo, nullum sensum Sacræ Scripturæ, quem Novatores contra doctrinam ac fidem Romano-Catholicæ Ecclesiæ afferunt, esse legitimum. Quia nec Sacræ Scripturæ habent versionem legitimam, ex qua sensus ille eruat, nec testimonia Patrum ex primis quinque sæculis, quibus idem sensus comprobetur; quæ duo fundamenta ad probandum aliquod dogma fidei ipsi unice admittant. Videantur DD. à Walsenburch Tom. 1. fol. 689, ubi rem pluribus exemplis declarant.

XIV. Porro quoad Claritatem & perspicui-

tatem S. Scripturæ, advertendum est, duobus modis aliquid dici posse necessarium; uno absolute & simpliciter, ut veritatem hanc vel illam credas: altero sub conditione, nempe si aliqua fidei veritas alias scitu & creditu non absolute necessaria, nobis proponatur cum errore opposito, non possumus veritatem hanc rejicere, & errorem illi oppositum amplecti; cum infidelitas sit prohibita; unde sub conditione dicitur talis veritas esse necessaria ad salutem, scilicet si nobis ad credendum proponatur. Priori modo paucarum veritatum fides & cognitio Fidelibus quibusvis est necessaria ad salutem, æque fere omnes in Scripturis perspicue docentur, & pleræque in Symbolo Apostolico comprehenduntur, ac proinde non sunt obscuræ & dubiæ, ut Judice opus sit, qui sententiam de illis ferat. Posteriori modo se habent ceteræ veritates omnes, de quibus inter nos & Adversarios controversatur, quæ cum tantum sub conditione (nempe si sufficienter una cum oppositis erroribus explicatæ fuerint) ad salutem scitu creditique sint necessariae, sit, ut istæ non ita clarè in Scripturis explicentur, quin diversimodè intelligi, & in dubium revocari queant, atque ipso facto in dubium revocentur. Hoc posito. Loquendo maxime de posterioris modi veritatibus,

XV. *Doctrina quinta.* In Sac. Scriptura multa sunt valde obscura & intellectu difficilia. Ita omnes Cathol. DD. Prob. 1. Testimonijs utriusque Testamenti. David Propheta in legis Moisaicæ intellectu tantam difficultatem expertus est, ut sæpe divini luminis auxilium imploraret, præsertim Psal. 118. Nam v. 18. exclamat: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* v. 34. *da mihi intellectum & scrutabor legem tuam.* v. 73. *da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* v. 135. *faciem tuam illumina super servum tuum; & doce me Justificationes tuas.* v. 125. *da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua;* quæ postulata planè frivola forent, si mandata Dei per se tam clara essent, perinde ac si quis in meridie lampadem accendi rogaret.

XVI. In Novo Testamento habemus apertum testimonium Act. 8. v. 28. ubi Eunuchus Candacis Reginæ in curru legens Isaiam Prophetam, & à Philippo interrogatus: *Putasne intelligis, qua legis,* respondit, *quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi.* Ipsos etiam Apostolos non semper intellexisse Scripturam, patet ex Evang. Lucæ 18. cum enim Christus de imminente sua passione dixisset: *Consummabuntur omnia, que scripta sunt per Prophetas,* ait Sacer Textus v. 34. *Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, que dicebantur.* In eodem Evangelio cap. 24. v. 23. duos discipulos in Emaus euntes obiurgavit: *ô stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, que locuti sunt propheta, nome hac oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? & incipiens à Moysè & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, que de ipso erant.* Ibidem v. 45. *Post resurrectionem aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.* Ergo prius non intellexerunt. Joan. 51. 39. hortatus est Judæos: *Scrutamini Scripturas,* quod supponit, multa occulta latere, quæ indigent accuratiore consideratione. Clarissime demum 2. Petri ultimo v. 16. ubi loquens Princeps Apostolorum de Epistolis D. Pauli ait: *In quibus sunt quedam difficultia intellectu, que indocti & instabiles depravant, sicut &*

caeteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem. Ubi non esse sermonem solum de quibusdam phrasibus Apostoli, tum ex eo patet, quod Petrus asserat, errorem in ijs rebus intellectu difficilibus asserre animæ perditionem, tum satis colligitur ex ipsis rebus, quas sanè explicatu difficilimas in suis Epistolis Apostolus tractat, uti est Prædestinationis mysterium: Legis Novæ & Mosaicæ comparatio, atque hujus inutilitas: gratiæ Justificationis cum necessitate operum Conciliatio: Justificatio fidei: fœmitis Infectio, seu carnis inobediencia: transmissio peccati Originalis in omnes homines: sacerdotium Melchisedech, ipsiusque Christi sacrificium secundum ordinem Melchisedech &c.

XVII. Probatum secundò ex testimonijs SS. PP. qui licet ingenio, doctrina & scientiâ excelluerint, & dies noctesque in scripturarum meditatione infumperint, tamen quædam intelligere non potuerunt, quæ fusè relata videri possunt in antiquo Papatu Jacobi Keller Tom. 1. à fol. 512. sufficiat nobis unus & alter. S. Augustinus Lib. 2. Doctrinæ Christianæ cap. 16. multis, inquit, & multiplicibus obscuritatibus decipiuntur, qui temere legunt Scripturas, quod totum divinitus provisum esse non subito ad edomandam labore superbiam; adde etiam ad humilitatis exercitationem, ad majestatem scripturæ tuendam, ad occultanda hostibus fidei nostræ mysteria &c. Idem S. Pater cum à Januario videretur omnia in Scriptura intelligere, & nihil ipsum latere, graviter id ferens sic ad illum Epistola 119. cap. 21. rescripsit: *Tantum absun ab eo, quod putasti nihil me latere, ut nihil in Epistola tua legerim tristius, quia & apertissime falsum est, & miror, quia te hoc latet, quod non solum in alijs innumerabilibus rebus, sed etiam in ipsis Sac. Scripturis plura nesciam quam sciam.* Prædicantes debent invertere verba D. Augustini, & dicere de se, quod multò plura sciant in scripturis, quam nesciant. D. Hieron. Epist. ad Algasia Q. 8. omnis, inquit, *Epistola ad Rom. nimis obscuritatibus involuta est.* Et de Apocal. D. Joan. ad Paulinum sic scribit: *tot habet Sacramenta, quot verba.* Constat in reliquo Bibliorum codice multa esse obscura ac intricata, ut norunt illi, qui legerunt. Prædicantibus omnia sunt plana clara & intellectu facilia sed cum unquam illis objectum esset, quis sit sensus Ecclesiastici 42. v. 24. *Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens instar piscis obmutuit.*

XVIII. Probatum tertio ex communi sensu & experientia. Nam si ita se haberet res. Cur inter illos, qui S. litteras recipiunt, de prioris generis veritatibus nullæ unquam: de posterioris autem innumeræ semper controversiæ exoriuntur? De Justificatione viginti diversissimas sententias esse secundum scripturam inter solos Confessionistas fatetur Osiander Apolog. contra Philippum. Circa sola illa verba Matth. 26. v. 26. *Hoc est corpus meum* & v. 28. *Hic est sanguis meus.* Christophorus Raspergerus ducentas hæreticorum Interpretationes collegit, & peculiari Libello Ingolstadij 1575. impresso vulgavit. Cur priores veritates totus Christianus populus unanimiter admittit: in posterioribus autem eruendis, illustrandis, confirmandis omnes Scholæ & DD. cujuslibet Religionis assidue defudant? Cur in his errant tam multi: in illis nemo? profectò alia ratio assignari non potest, quam quod priores illæ veritates

clare & perspicue in Scripturis sunt expostæ: posteriores autem delirescunt dubiæ & obscuræ, in quibus idcirco Judicem & Interpretem quaerere debemus. Hinc ingenue confitetur Lutherus in Præf. operat. in Psal. *Ignorare se, an legitimam habeat, nec ne, intelligentiam psalmorum: & impudentissima temeritatis arguit eum, qui audeat profiteri, unam scripturæ locum à se in omnibus partibus intellectum.*

XIX. Confirmatur Veritas nostra ex eo, quod DEUS, sicut in alijs rebus, ita etiam in Ecclesia voluerit servare ordinem ad Ephes. 4. v. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij in edificationem Corporis Christi, id est, Ecclesiæ.* At hic ordo non servaretur, si scriptura esset tam clara ac perspicua, ut ab omnibus intelligi & explanari posset. Esto igitur Sac. Scriptura sit clara in se, cum à Patre Luminum sit profecta: minime tamen est clara ad nos homines relata, sed requirit magisterium Ecclesiæ, ut unusquisque necessaria certò intelligat, uti bene advertunt DD. à Walenburch Tom. 1. à pag. 601. fusè hac de re tractantes.

XX. Doctrina sexta. Obscuritas Sac. Scripturæ ex duplici Capite provenit. Primò, ex rebus, de quibus agit; sunt enim frequenter res sublimes & cœlestes, quæ sub sensum non cadunt, atque idcirco illas imbecillitas nostra non capit juxta illud Christi Joan. 3. v. 12. *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo, si dixerò vobis cœlestia creditis.* Sunt etiam aliquando res longinquitate temporis à nobis distantes, ut futurae extremis Antichristi temporibus, & quæ olim fuerunt in veteri lege, & ante illam; hæ profectò non possunt non asserere difficultatem & obscuritatem propter illius ævi à nobis distantiam, & propter ignorantiam aliarum circumstantiarum.

XXI. Secundò provenit ex modo easdem res proponendi & explicandi. Nam Sac. Scriptura abundat metaphoris, allegorijs, catresibus, antiphrasibus &c. multaque Symbolis involuta de industria proponit, sicut facit David Psal. 77. v. 14. *Si dormiatis inter medios clericos, pennæ columbae decorentate, & posteriora dorsi ejus in pallore auri: ubi per symbolum columbæ propè jam captæ, sed celerè pennarum volatu præfens periculum evadentis indicat felicitatem filiorum Ecclesiæ Christianæ & terminis & manibus hostium (à quibus comprehensî videbantur) adjutorio divino velociter evadentium. Quid hoc sensu abstrusius & obscurius? & tamen tales obscuritates simplices comparative & illative plurimæ in Sac. Scriptura reperiuntur, quomodo ergo clara absolute dici poterit? videri potest Becanus in Manuali Lib. 1. cap. 1. Q. 5.*

XXII. Sed cur DEUS Sacram Scripturam adeo voluit obscuram? Dico breviter, voluisse, tum ne vilesceret, tum ut honestam in hominibus excitaret in illâ scrutandâ occupationem, tum ut ex difficultate crederet studij ejus delectatio, tum ut altius mentibus nostris insingeretur diu quæsitæ & versatæ, tum ut in Ecclesiâ servaretur ordo inter DD. & discipulos, inter Pastores & oves, inter Presbyteros & Laicos, qui ordo, ut paulò supra dixi, non servaretur, si Sac. Scriptura esset tam clara, ut promiscuè ab omnibus intelligi posset, 1. Corinth. cap. 12. v. 29. ad

ad Ephes. 4. v. 11. cit. & Malach. 2. v. 7. ubi dicitur: *Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore ejus requirent &c.*

PARS POSTERIOR.

ERRORES HAERETICORUM.

XXIII.

Primus est Gerhardi lib. 2. Part. 1. fol. 168. & omnium aliorum modernorum Sectariorum, sensum duntaxat Literalem admittentium, Mysticos quosvis tanquam nugas & insanias deridendo. Nituntur his argumentis. Tum quia fundamentum fidei oportet esse certum, quales non sunt mystici, sed varij & incerti. Tum quia ipsimet D. D. Pontificij fatentur, ex mystico sensu non peti argumentum firmum, Tum quia varietas & pluralitas sensuum parit æquivocationem, quæ vim argumenti minuit.

XXIV. Contra hunc errorem est, quod non solum SS. Patres sed etiam D. Paulus Apostolus ijs frequenter ulus fuerit, & 1. ad Corinth. 10. v. 11. affirmet, totum Verus Testamentum esse plenum sensibus mysticis, *hæc omnia*, inquit, *in figurâ continebantur illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram; etsi fatendum, cum ex figura veteris testamenti in novo Testamento explicata sumitur argumentum, jam non solum à sensu mystico, sed literali quoque declarante mysticum depromi argumentum.*

XXV. Imò DEUS nonnunquam magis intendit sensum mysticum, quam litteralem; aliàs multa ejus præcepta in veteri testamento tradita & literaliter solum considerata viderentur indigna divinâ sapientiâ, & majestate, nisi latentia mysteria inspexisset v. g. Sacrificium Agni Paschalis Exodi 12. tot ceremonias requirebat, quæ profusæ ad DEI cultum nihil pertinere viderentur, nisi figuram Christi gessissent; nempe Agnus debuit decimo die mensis quatruiduo ante immolationem præparari; quid hoc ad rem? quid interest, quo die pareretur? nempe Christus quatruiduo ante Passionem Hierosolymam erat ingressurus; deinde debuit assari, non elixari ad significandum, quod Christus sicissimè sine omni solatio esset moriturus; insuper sanguis ejus quatuor locis postium fuit aspergendus, scilicet in formam crucis: nec os ejus frangere licebat, quia Christo nullum erat frangendum, ut signatè notat Joan. cap. 39. v. 36. Apertè igitur Scripturæ repugnant, qui mysticam hanc explicationem tollere laborant.

XXVI. Respon. Ad Primum. Fundamentum fidei utique debere esse immotum & certum. Atqui tales sunt etiam sensus mystici, si de ijs vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex communi interpretatione Patrum, vel aliunde satis constet. Ad secundum. Doctores Pontificios fateri ex mystico sensu non peti argumentum firmum regulariter, & à toto genere; quippe non constat in particulari de sensu mystico cujusque loci Scripturæ; & si quando constat, non tam ex spiritali quam literali sensu petitur argumentum, Ad Tertium negando assumptum; modò constet, quoniam sensu verba ad argumentum ac-

commodentur; perinde ut æquivoca verba vim argumentationis minimè impediunt, si modò determinatè constet, quo sensu illa usurpentur. Ita multiplicitas etiam sensus Spiritualis adjuncti ad litteralem efficaciam argumentationis non impedit, quia hi duo sensus subordinantur; spiritalis enim fundatur in literali, ut ait S. Thom. cit. 2. 10. ad 1.

XXVII. Cæterum huic errori consentit Apologia Confessionis August. Tit. de Sacrificio Missæ, ubi dicitur: *Allegoria non pariunt firmas probationes.* Interim tam Calvinistæ alique Sectarij, quam Lutherani parùm memores hujus suæ Doctrinæ, quando de Pontifice agendum est, perpetuis iisque plerumque ineptissimis allegorijs ex Daniele & Apocalypsi petitis convincere se posse temere existimant, Romanum Pontificem esse Antichristum. Videri potest Tanner Parte 2. Anatomix Confession. Augustinæ, Demonstrat. 5. §. 22. à N. 238.

XXVIII. Error secundus. Tota Biblia esse clarissima, & à quolibet facile intelligi posse. Sic Scribit Lutherus L. de seruo arbit. *De tota Scriptura dico, nullam ejus partem volo obscuram dici.* Petrus Molinæus fol. 3. sui operis tradit: omnia, quæ credi oportet, ita dilucidè in Sac. Scriptura exprimi, ut nullâ declaratione indigeant. Idem sentiunt plerique alij Sectarij nominatim Meno Hanneken in suo Irenico Fol. 611. Gerhard. Lib. 2. Part. 1. à fol. 161. & Amesius Tom. 1. à fol. 37. hoc tamen addito, quod Scriptura, etiamsi alicubi sit obscura, tamen illud ipsum alibi clarissimè proponat. Probant falsam hanc suam opinionem. 1. ex Sac. Script. ubi hæc passim dicitur Lux, Lumen, Lucerna &c. quibus directè repugnat obscuritas Psal. 118. v. 15. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* 2. Petri 1. v. 19. *habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefactis attendentes, quasi lucerna in Caliginoso loco,* Psal. 10. v. 9. *præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Probant 2. ex PP. D. August. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 6. scribit: *Magnificè & salubriter Spiritus S. ita Scripturas modificavit, ut locis aperiorebus fami occurreret: abstrusioribus autem fastidia detergeret; nihil enim fere de illis obscuritatibus eruit, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.* S. Chrisost. Hom. 3. in 2. ad Thesalon, ita scribit: *Omnia clara sunt & plana in Scripturis, quæcunque necessaria sunt, manifesta sunt.* Probat. 3. si Scriptura foret obscura, videretur Deus studio voluisse homines decipere, & in errores præcipitare eo modo cum illis loquens, quem sciebat ab eis intelligi non posse. Consequens repugnat ejus Bonitati. Ergo &c.

XXIX. Errorem hunc ipsi, qui eum committunt, rejiciunt, cum passim fatentur Scripturam intelligi non posse sine Spiritu Sancto & oratione præmissâ; aut etiam cum Kennitio in Exam. 4. Sess. Concil. Trid. dicant, *grati & reverenter utimur Patrum laboribus, qui multa Scripturæ loca (obscura scilicet) commentarijs suis illustrarunt.*

Pro solutione bene notandum, Sacram Scripturam duobus modis considerari posse, 1. materialiter, prout in scripto jacet. 2. formaliter, prout ab Ecclesia & PP. declarata fuit; priore modo est obscurissima in pluribus locis, ut parte præcedente ostensum; posteriore modo est clara & aperta; quæmadmodum fere Logica, alij

que libri Aristotelis per se sunt obscuri: si verò idem retè explicentur, & declarentur, perspicui dici possunt, & sic defacto Logica bene explicata fax omnium scientiarum dicitur. hoc notato.

XXX. Respon. ad 1. Sac. Scripturam dici Lumen, Lucem, Lucernam formaliter sumptam, hoc est, probè declaratam & intellectam; quod aduertens David Psal. 118. v. 130. ait: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis.* Eandem loqui etiam de necessarijs ad salutem omnibus hominibus doctis æquè ac indoctis, nimirum de præceptis decalogi, fide in Deum, & in Christum JESUM &c.

XXXI. Ad 2. Patres similiter non loqui de Scriptura secundum litteram, sed jam declarata per Ecclesiam; quomodo enim alias scripturæ obscuritatem tribuerent, quod tamen faciunt, ut videre est apud Bellarm. lib. 3. de Verbo DEI, cap. 8. Quomodo alias Chryst. hom. 40. in Joan. Scripturam vocaret *thesaurum profunde reconditum*? quomodo alias August. diceret, *plura se in Scriptura nescire, quam scire*? adde Sanctum istum Patrem addidisse *scire*, ut insinuaret quædam in Sacris Litt. esse obscurissima: item difficile esse repertum, ubi id, quod obscurè dicitur, exponatur clariùs.

XXXII. Ad 3. Non repugnare divinæ Bonitati excæcationem rebellium & pertinacium ingeniorum per inintelligibilem obscuritatem juxta illud Isaïæ 6. v. 10. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggravat, & oculos ejus claude, ne forte videat oculis suis, & auribus audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum;* quem locum adducit Christus Matth. 13. v. 14. reddens rationem, cur tam obscurè & in parabolis locutus fuerit. Interim DEUS hanc ipsam iracundiam misericordiâ temperavit juxta Habacuc. cap. 3. v. 2. *Cum iratus fueris, misericordie recordaberis;* suppeditavit enim media declarativa Scripturæ, scilicet Ecclesiam & Patres, quorum operâ, si quis uti velit, facile poterit verum sensum assequi.

XXXIII. Error tertius. Scriptura est quidem obscura, non tamen omnibus, sed ijs tantum, qui non satis attentè eam legunt, aut præjudicio, confidentiâ, invidiâ, odio, ambitione & alijs affectibus pravis fascinati temerè in scripturæ interpretationem irruunt. Ita Luth. lib. de sermo-arbit. Brentius in Prolog. contra Petrum à Soto. ubi ait, *Impiis & incredulis tantum scripturam esse obscuram.* Brochman de script. c. 2. Q. 6. & Memo Hanneken, qui in Irenico suo fol. 615. insuper requirit timorem DEI, invocationem Spiritus Sancti, attentam orationem, & alia media.

XXXIV. Iste error solum impudentiam & temeritatem priori addit. Nam in primis impietatis, incredulitatis, variorum vitiorum, & neglectæ orationis, aliorumque mediorum reos facit SS. Patres & totam Ecclesiam primitivam Apostolicam, quæ Scripturas longè aliter interpretata est, quam Lutherus, Brentius, Brochman, Amesius, Gerhardus & Hanneken; quis autem credat, illa cacumina Ecclesiæ, Sanctissimos PP. Cyprianum, Irenæum, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, & alios innumeros illis vitijs, pravis affectibus, & negligentijs obnoxios atque in explicandis Scripturis hallucinatos fuisse: hos autem homunciones solos divino Spiritu repletos; puros, & innoquos Sacrarum Lit-

terarum genuinum sensum penetrasse. Et nunquid extremæ impudentiæ cenferi debet, quod homo quispiam obscurus, qui nullam infallibilitatis promissionem à DEO sibi factam ostendere potest, judicium & interpretationem suam præferre universæ Ecclesiæ Apostolicæ ausit? quæ Ecclesia ex promissione DEI falli & errare nescit.

XXXV. Deinde idem Error non solum omnes modernos DD. Catholicos: item omnes Calvinistas, sed etiam plerisque cæteros Lutheranos, cum quibus ipsi in scripturis explicandis v. g. de ubiuitate Corporis Christi minimè conveniunt, eorundè vitiorum, pravorum affectuum, & negligentiarum incusat; si enim Luther, Brentius, Brochman & Hanneken scripturas rectè intelligant, alij omnes aliter sentientes errent, necesse est; si autem errant, scripturæ ipsis obscuræ sunt propter ipsorum impietatem, incredulitatem, negligentiam &c. Demum si Sacre Litteræ ad rectam sui intelligentiam requirant tantum fidei ardorem, tantam vitæ innocentiam, tantam affectuum puritatem, atque orationis devotionem pro Spiritu S. illuminatione impetranda, quomodo non sunt intellectu difficiles & obscuræ? aut aperti clarique textus tantis impendijs indigent, ut rite percipiantur? quapropter error iste à priori non est alius, sed solum impudentior.

XXXVI. Dicunt. 2. ad Corinth. 4. v. 3. scribere Apostolum. *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum: in ijs, qui pereunt, est opertum: in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non surgeat illis illuminatio Evangelij, gloriæ Christi, quæ est imago DEI.* Unde sic ratiocinari licet: Sacra Script. est Infidelibus operta. Ergo Fidelibus non est operta, sed clara. Respon. negando consequ. Nam Apostolus non loquitur de Scriptura, sed de sua prædicatione indicans, Infideles propter excæcationem mentis non credere, Christum venisse in hunc mundum, & pro nobis passum & mortuum esse: fideles autem hoc credere audierunt illius prædicatione; ideoque Evangelium seu prædicationem hanc suam istis fidelibus esse claram, illis infidelibus autem opertam. Videri possunt Tirus in cit. locum, ubi pro nostro responso S. Thom. allegat: Item DD. à Wallenburch Tom. 1. ubi pag. 659. de hoc Apostoli textu fusè agunt.

XXXVII. Error quartus est multorum Sectariorum hoc tempore tam Calvinistarum, quam Lutheranorum asserentium, Sacram Scripturam multis quidem locis obscuram, attamen in rebus scitu necessarijs perquam claram esse. Non autem inter istos convenit. Nam, ut videre est apud cit. Authores pag. 650. aliqui asserunt id absolute respectu cuiusque mentis tantum suæ comporis; alij respectivè, insuitu solum regeneratorum. Probant maxime ex illo Pauli ad Rom. 10. v. 6. 7. & 8. *Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in celum, Christum deducere: aut quis descendet in abyssum, hoc est Christum à mortuis reducere? prope est verbum in ore tuo, & corde tuo, hoc est, verbum fidei, quod predicamus.* Ergo omnia, quæ sunt de fide Christiana, clara sunt in corde & ore omnium vel absolute, vel respectu regeneratorum.

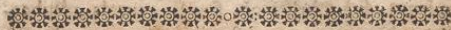
XXXVIII. Error iste (absolute loquendo, non respectivè de Renatis tantum) paulò est modestior; si enim dicere vellent, Sac. Scripturam in rebus

rebus scitu necessarijs claram esse post Ecclesie interpretationem, non procul a veritate abessent; at vero remota Ecclesie declaratione, quam ipsi non curant, a veritate deviant. Nam Inprimis ex sola Scriptura scire non possumus, quinam libri sint Canonici; item quinam Articuli fidei omnibus necessarij sint credendi. Deinde etiam in illis articulis, quos ipsimet Adversarij pro necessarijs agnoscunt, magna est obscuritas, & quod uno loco clare dictum videtur, in alijs obscuratur. Nunquid elara sunt hæc verba Matth. 26. v. 26. *Hoc est Corpus meum*, & realem Christi præsentiam aperte indicant, sed alibi obnubilantur Joan. 6. v. 36. *caro non prod. est quidquam.* Joan. 12. v. 8. *me autem non semper habebitis.* Unde ipsi etiam Sectarij acerrime inter se digladiantur, Lutheranis veram realem Christi præsentiam in Eucharistia asserentibus; Calvinistis eandem negantibus. Similiter Justificatio hominis alibi soli fidei adscribi videtur ad Rom. 3. v. 28. *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis*; alibi verò etiam opera requiruntur ad Rom. 2. v. 13. *factores legis justificabuntur.* Joan. 2. v. 29. *qui facit justitiam, justus est.* Ergo nec in articulis fidei scitu necessarijs scriptura secundum se spectata est clara. Et unde quis novit, se regnitum, & Ecclesiam suam esse Regnitorum? quo lumine? quâ gratiâ Spiritus Sancti? quâ necessariâ ipsi suisque confortibus præcæteris illud lumen sit collatum? Et quid si alius ex alia Secta idem lumen tibi neget, & sibi collatum assermet, quo argumento illum refelles? an non mera hæc sunt Enthusiatarum somnia?

XXIX. Respon. ad probationem, vel ex isto adducto loco apparere, Sac. Scripturam obscuram esse, dum illum minimè capiunt Adversarij. Nam ut videre est apud Cornelium à Lapide, Tirinum & alios Interpretes, agit hic loci Apostolus contra Judæos Legi assuetos, sic quasi eos alloquens: ne dicatis ó Judæi ad certitudinem fidei & justificationis opus esse præsentem Christo, ut eum videamus, ejusque aspectu fanemur, & justificemur, ita ut vel e cælis, vel ex inferis revocatus sit, hoc inquam, non arbitremini à vobis postulari; quippe vicinus & facilis jam est justificationis modus, ac prope nos est verbum (justitiæ & salutis) scilicet si corde vestro in Christum mortuum ac resuscitatum licet absentem credatis, atque ore eundem profiteamini; & hunc Christum vobis annunciamus. Iste sensus uti clarus & certus est, ita minimè favet Adversarijs, sed nobis, dum constat, ab illis non intelligi, adeoque ipsdem esse obscurum. Claudat Controversiam hanc, & os Novatoribus atque affectis suis Lutherus duobus diebus ante mortem suam, referente Aurifabro in mensalibus Lutheri cap. 1. ita farus: *Scripturas s. sciat se nemo degustasse satis, nisi centum annis cum prophetis, ut Elia, & Eliseo; Joanne Baptista, Christo, & Apostolis Ecclesias gubernavit.*

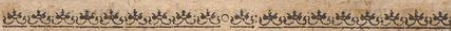
(IHS.)

CONTROVERSIA VI.

DE USU SACRÆ SCRIPTURÆ.

DUO sub hoc titulo comprehenduntur. Lectio privata Sac. Scripturæ in vulgaribus linguis Germanica, Gallica, Anglica &c. Et Reverentia SS. Litteris debita; prius horum maximè reprehendunt Sectarij & inde etiam S. Scripturas parùm à Catholicis æstimari arbitrantur; propter quod etiam posterius tractandum.

PARS PRIOR.

DOCTRINA CATHOLICORUM.

I. Doctrina prima. Non licet Biblia in vulgaribus linguis edi, vendi, legi sine facultate Episcoporum. Ita statutum in Indice Librorum prohibitorum; qui Concilio Tridentino subjungi solet. Reg. 4. quod interdictum per DD. certos a summo Pontifice ad id deputatos confectum, licet per se vim legis non habeat, tamen per approbationem pontificiam vim legis obtinuit; quia Pius IV. Clemens VIII. illud iudicium cum omnibus regulis suis approbarunt, & ab omnibus servari iusserunt; Ita autem se habet regula illa quarta: *Cum experientia manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quàm utilitatis oriri, hac in parte iudicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi vel Confessarij Bibliorum à Catholicis Auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerunt ex huiusmodi lectione non damnum, sed fidei atq. pietatis augmentum capere posse; quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere seu habere presumpserint, nisi Biblijs prius Ordinario redditis, peccatorum remissionem percipere non possint.*

II. Porro non omnibus expedire legere Biblia, docet experientia. Refert Thomas Waldensis lib. 2. cap. 70. & 73. apud Wicleffistas ex licentia legendi Sac. Scripturam Mulieres ausas fuisse non absque Ordinariorum contemptu & risu publicè Biblia interpretari & concionari. Idem de Hussitis scribit Cochleus lib. 1. & 4. Historiæ Hussiticæ. Cum Waldenses circa Annum 1160. exurgentes S. Biblia in linguam Gallicam & ipse Wicleff in Anglicam transferrent, quales tumultus, Deum immortalem, in utroque regno fuerunt moti! Cum enim indocti & audaces non intelligant, quæ legunt, putent tamen se intelligere, & quod semel apprehendunt, non patiantur sibi eripi, facile in varios & perniciosos labuntur errores; unde sapientissimè factum est illud interdictum. Ostendit etiam Sanchez in Libros Regum fol. 82. Judæis totam scripturam vulgariter non esse permissam, sed aliquot libros prohibitos ante 30. annum ætatis, præsertim Canticum Canticorum; quid igitur mirum

gha.
er
ologia
mica
XI
94